

דף חי ע"ב

מכתב המלצה לגוי

צויתי למקדשי. תני רב יוסף: אלו הפרסיים המקודשין ומזומנין לגיהנםם.

הרי שמותר לשבחו לפאר ולרומם את הגוים שכן מצאנו במעשה דדמא בן נתינה קדושין לא ע"ב "שאלו את ר' אליעזר: עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו, בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר, ורב כהנא מתני: בשמונים ריבוא, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו, ולא ציערו. וכו"י כל אותו מעשה שמשבח עכו"ם ועניין כיבוד הורים שהוא נס לישראל.

אולם מאידך גמרינן איסור במסכת עבודה זרה כי ע"א "דאמר קרא לא תחנם, לא תתן להם חניה בקרקע וכו' לא תתן להם חן וכו' שמע מינה תרתי "ופירש"י "לא תיתן להם חן- שלא יאמר כמה עובד כוכבים זה נאה" ופסק שו"ע יו"ד (קנא, יד'): "אסור לספר בשבחן של עובדי כוכבים, אפילו לומר: כמה נאה עובד כוכבים זה בצורתו, קל וחומר שיספר בשבח מעשיו או שיחבב דבר מדבריו. אבל אם מכוין בשבחו להודות להקב"ה שברא בריה נאה כזו, מותר". ואם כן קשיין אהדדי.

ג) איסור לשבח אזה"ע

שבח לגוים הוא איסור מן התורה כמו שכתב הרמב"ם ספר המצוות לא תעשה נו"ן "והמצוה החמישים היא שהזהירנו מחמול על עובדי עבודה זרה ומייפות דבר מכל מה שייוחד להם והוא אמרו יתעלה (ס"פ ואתחנן)

"אוהב אני את המדיים" - האם מותר לכתוב מכתב המלצה או להוציא תעודת יושר לגוי?

א) הקירה במהות האיסור

ביאור השאלה בדרך הקירה: האם איסור לא תחנם בגוי, שפרשוהו חז"ל שאסור לתת להם חן, הוא כתרים בפני פורענות, שמא יבואו ישראל להמשך אחר מעשיהם, שמתוך שמשבחין ומפארינן לאותם שמורדים ביוצרם, יבואו ישראל לדבוק בבנותיהם ומעשיהם או שמא איסור לא תחנם ענינו חיובי שתהא כל מגמתינו רק כנגד ישראל, וכדרך שבעל נאמן אינו נותן עינו אלא באשת חיקו כך ישראל משבחים רק לאחיהם, לקיים 'ואהבתי ואין נותנים לאחרים חילם. נפקא מינא בבני ישמעאל שאינם עובדי עבודה זרה, אך בכל אופן אין ללמוד ולחקות את מנהגייהם ואת דתי בני ערב שלצד הראשון ספק אם נאסור לתת להם חן ולצד השני בודאי שאין לחלק בזה בין הדתות.

ב) דברי שבח לאומות העולם

בסוגיין דף חי ע"ב מצאנו בריתא: "תניא, אמר רבי עקיבא: בשלשה דברים אוהב אני את המדיים: כשחותכין את הבשר - אין חותכין אלא על גבי השולחן, כשנושקין - אין נושקין אלא על גב היד, וכשיועצין - אין יועצין אלא בשדה. אמר רב אדא בר אבהו: מאי קראה וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו. תניא, אמר רבן גמליאל: בשלשה דברים אוהב אני את הפרסיים: הן צנועין באכילתן, וצנועין בבית הכסא, וצנועין בדבר אחר. אני

שיחבב דבר מדבריהם שנאמר ולא תחנם לא יהיה להם חן בעיניך, מפני שגורם להדבק עמו וללמוד ממעשיו הרעים". אם כן נקט מעמא דקרא כדי שלא להדבק בדרכיהם וכן נקט אורחות חיים הלכות ע"ז אות טו: "מפני שגורם להדבק עימו וללמוד ממעשיו הרעים" - אם כן לפי דבריהם, בדיבור על אומה רחוקה שלא חיים בקרבה אין לחוש לאיסור לא תחונם ולכן ר' עקיבא ור"ג שחיו בארץ ישראל ולא היו מצויים ביניהם פרסים שיבחוהו אך רב יוסף שחי בגלות בכל גינה אותם ששיך היה אצלו ואצל משפחתו ותלמידיו ללמוד ממעשיהם הרעים וכן במעשה דדמא בן נתינה שהוא דמות הסמורית אין שייך להתחבר אל גוים וללמוד ממעשיהם ולכן שיבחו אותו מישא"כ לדמות גוי שנמצאת קרוב אל איש מישראל אסור לשבחה ולתת לה חן.

אמנם מצאנו בשבת לגי' ע"ב במעשה דרשב"י במערה דדעת ר' יהודה בר עילאי לשבח את הרומאים אעפ"י שהיה שייך בבני דורו החשש ללמוד ממעשיהם שהרי חיו תחת שלטונם. "פתח ר' יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו: תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות" ואעפ"י שר' יוסי שתק ורשב"י גינה מקובלנו בעירובין מו' ע"ב "אמר ר' יוחנן ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה". ובכל אופן מאי קסבר ר' יהודה בביאור לא תעשה של לא תחונם (ועיין בשפת אמת שהקשה כן ותירץ ששאל ר"י את חבריו כמה נאים? האם בכלל נאים? וצ"ע) ואפשר לתירץ שלשבח אומה שלמה שרי כגון: "הסינים חרוצים, ההודים נבונים" וכיו"ב אבל גוי באופן פרטי הגר בסמיכות אל ישראל אין לשבחו על מעשה טוב שיש כאן קשר אישי וחשש ללמוד מהמקולקלים שבמעשיהם מה שאין כן באומה

לא תחנם ובאה הקבלה לא תתן להם חן עד שהאיש יפה הצורה מעובדי עבודה זרה אינו מותר לנו שנאמר זה יפה תואר או זה פניו יפות כמו שהתבאר בגמרא דילן (ע"ז כ א). ובגמר עבודה זרה ירושלמי (פ"א ה"ט) אמרו לא תתן להם חן בלא תעשה" וכ"כ בחינוך מצווה תכב'.

ותירץ בספר בן יהוידע כאן: "דכאן רוצה להלחיב את לבבות ההמון יותר ע"י דברים אלו שיקחו ישראל ק"ו ומה המדיים נזהרים בזה כל שכן עם ישראל שהם עם חכם ונכון שיזהרו ועוד כתב שדווקא אלו היה אוהבן ולא יותר וש"מ דבשאר דברים ראוי לשונאן"

ובספר עיניים למשפט כתב כאן (ז"ל בתוספת נופך): "ובזה א"ש דמה שאמר ר' עקיבא לא היה בכלל אסור לספר בשבחן וכדפסק הרמב"ם וש"ע כיוון שאף מספר בגנותן כמו שכתוב בהמשך הסוגיא: אני ציוויתי למקודשין, תר"י: אלו הפרסיים המקודשין ומזומנין לגיהנום". ועיין בשערי תשובה לרבנו יונה שער גי' אות קפ"ט שכתב: "על כן לא נכון להזכיר צדקתם (של רשעים) בלתי אם יזכור רשעים וכסלם וכמו שנאמר (משלי י', ז') 'ושם רשעים ירקב' עכ"ל בתוספת, אמנם יש להעיר שמלבד שדברי רבנו יונה מוסכים על ישראל רשע ולא על גוים שהם בכלל לא תחנם נוסף לומר שלא ר' עקיבא ולא ר"ג דיברו בגנות אומה"ע אלא נקטו שבחן לבד ועורך הגמ' הצמיד להם דברי רב יוסף שדיבר בגנותם. ואם כן מה קסברו ר' עקיבא ור"ג?

ד' שבת אסור ושבח מותר

ולשון הרמב"ם (ע"ז, י, ד) "וכן אסור לספר בשבחן ואפילו לומר כמה נאה עובד כוכבים זה בצורתו, קל וחומר שיספר בשבח מעשיו או

שלמה שעניינה מופשט ומרוחק וחסר כאן הקשר האישי ולכן נקט הרמב"ם חשש להדבק "עמו" ולא עמהם "ממעשיו" ולא ממעשיהם שהבסיס לזה האיסור הוא הקשר האישי לכן כתבו חכמים איכה רבה פרשה ב' "חכמה בגוים תאמין" וכן בסנהדרין ל"ט ע"ב "דריב"ל רמי כתיב וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם, וכתיב וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם? אלא כמתוקנים שבהם לא עשיתם, כמקולקלים שבהם עשיתם". וכתב על סמך זה חובת הלבבות שאת ספרו הרכיב מדברי חז"ל וגם "ואחר כך סמכתי להם דברי הקבלות שקבלנו מרבותינו ז"ל ומן החסידים והחכמים שבכל אומה, שהגיעו דבריהם אלינו, מפני שקויתי שיהיו הלבבות נוטים אליהם ומקשיבים אל חכמתם, כמו דברי הפילוסופים ומוסר הפרושים ומנהגיהם המשובחים. וכבר אמרו רבותינו ז"ל כתוב אחד אומר וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם, וכתוב אחד אומר לא עשיתם הא כיצד? כמתוקנים שבהם לא עשיתם, כמקולקלים שבהם עשיתם. ואמרו כל האומר דבר חכמה אפילו באומות העולם נקרא חכם, ואמרו בהבאת המשלים לקרב הענינים הקשים בהם"

והרי כתבו חז"ל כמה פעמים את הביטוי חסידי אומות העולם אבל אפשר שכוונתם לשומרי מצוות בני נח ועליהם אין איסור לא תחונם כמו ששיבחו את טבי עבדו של ר"ג עוד מצאנו שאם משבח את הגוי ע"מ לשבח את הקב"ה שרי, כדאיתא בגמ' ע"ז הנ"ל על רשב"ג שראה עובדת כוכבים אחת נאה ביותר ואמר מה רבו מעשיך ה' להודות לה' על בריותיו וכן פסק שו"ע רכב', י: "הרואה אילנות טובות ובריות נאות, אפילו עכו"ם או בהמה, אומר: בא"י אמ"ה שככה לו בעולמו"

הא למדנו שאע"פ שיש בו שבח לעכו"ם שהוא נאה כיוון שנעשה באופן שלא עושה קירוב לבבות עם הגוי אלא למטרה שמשבח ומפאר את קונו על בריאתו שרי ומכאן נלמד שאם משבח גוי כדי להוסיף יראת שמים באופן שניכר שעושה דרך מוסר ויראה או עיצה טובה הרי שאין זה בכלל לא תחונם כמו שעשו חז"ל מדמא בן נתינה דוגמא וכן שיבחו את עשו על כיבוד ההורים שלו הטעם שרצו לחנך ולגדל את ישראל במצוות כיבוד הורים וכגון עגלון מלך מואב שקם לכבוד ה' ובלק כשבנה מזבחות לשם ה' וכגון מה שכתב שלמה לחירם (מלכים א, ה, כ) "כי אתה ידעת כי אין בנו איש יודע לכרות עצים כצידונים" שמטרתו היא לבנות את בית ה' וכן במגילת אסתר שמשבחין בו את אחשורוש ואת ושתי (ושמא כבוד מלכות שאני) ומלבד פרסיים משבח התנ"ך כמה גוים כגון שבח פרעה שהיה בימי יוסף ואת חסדו לשבטים, חוסנם ועוצמתם של צוררי ישראל אך כיוון שהכל נעשה דרך תוכחה ומוסר ובאופן שבא לחזק אמונת ישראל והשגחתו יתברך, משרא שרי.

מסקנה: אסור לשבח גוי מסויים המצוי סמוך אליו כדי שלא ילמד מדרכיו אך אם אינו מתגורר בסמיכות ואינו נמצא בקשר עמו שרי וכן בדמות הסמורית וכן אומות שלא חי בקרבן מותרים בכך וכן במידה ומשבח למטרה ערכית ומוסרית ולא בשל הערצת הגוי גם כן שרי לשבח וכן מצאנו במורה נבוכים ששיבח הרמב"ם לאריסטו ומכאן נלמד שיש לכתוב מכתב המלצה לגוי המכירו בנוסח של: "אנו ממליצים על העסקתו של פלוני" שהיא בדרך עיצה טובה.